

Malynovska Natalija

*Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Postgraduate*

The legitimacy of the French intervention in the Libyan Arab Jamahiriya in the measurement of international law

Abstract: This article discusses the international law on security systems, protection of international peace and appropriate actions of each state to contribute the protection of civilians. The author focuses on the reasons for invasion of French forces in Libya, the question of the legitimacy of the France's actions in general.

Keywords: France, Libya, the international law, Resolution 1973, the intervention, the military forces, the civilian population.

*Малиновська Наталія, Східноєвропейський
національний університет імені Лесі Українки,
аспірантка*

Правомірність втручання Франції у Лівійську Арабську Джамахірію у вимірі міжнародного права.

Анотація: В статті розглядаються норми міжнародного права щодо системи безпеки, захисту міжнародного миру та відповідних дій кожної держави задля сприяння захисту мирного населення. Автор зосереджується на причинах вторгнення французьких військових сил на територію Лівії, питанні легітимності дій Франції в цілому.

Ключові слова: Франція, Лівія, міжнародне право, Резолюція 1973, інтервенція, військові сили, цивільне населення.

Після завершення другої світової війни спільними зусиллями міжнародної спільноти була створена система безпеки, на основі міжнародного права. Побачивши наслідки війни: мільйонні втрати людських життів, спустошеність, розруху, відчай, розпач, зневіру – держави взяли на себе зобов'язання дотримуватися міжнародного миру та мирним шляхом врегульовувати будь-які міжнародні конфлікти. Вони увійшли до новоствореної Організації Об'єднаних Націй та ратифікували її статут, відтак даючи добровільно згоду на відмову від агресії та її припинення з боку інших держав.

З моменту прийняття, статут ООН у 1945 р. не зазнавав жодних змін і залишився у його початковому вигляді. Статут ООН закріпив за Радою Безпеки функцію надання рекомендацій або вжиття заходів для підтримки або відновлення міжнародного миру та безпеки. У випадку неефективності повного або часткового припинення економічних відносин, залізничних, морських, повітряних, поштових, телеграфних, радіо або інших засобів сполучення, а також розриву дипломатичних відносин, Рада Безпеки має право вжити дії повітряними, морськими або сухопутними силами [1, с. 29].

Генеральна Асамблея ООН через двадцять п'ять років дала визначення агресії як застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканості чи політичної незалежності іншої держави чи будь-яким іншим чином несумісним зі Статутом ООН. Вторгнення чи напад збройних сил держави на територію іншої держави чи будь-яка військова окупація, незалежно від її часового проміжку, є результатом такого вторгнення чи нападу, чи будь-яка анексія із застосуванням сили на території іншої держави чи її частини (ст. 3). Жодні політичні, економічні, військові чи іншого виду причини не можуть бути виправданням (ст.5) [1, с. 10].

Під насильницьким втручанням однієї чи декількох держав у внутрішні справи іншої держави, направленої проти її територіальної цілісності чи політичної незалежності чи будь-яким іншим чином не сумісним з цілями та принципами статуту ООН, розуміють інтервенцію. Розрізняють військову, економічну, дипломатичну, гуманітарну інтервенцію. Військову інтервенцію розуміють як агресію [2]. Відтак, насильницьке збройне вторгнення в іншу державу, що суперечить нормам міжнародного права, можна розглядати як військову інтервенцію.

Декларація про неприпустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав визначає обов'язком держав утримуватися в їхніх міжнародних відносинах від загрози силою чи її застосуванням у будь-якій формі з метою порушити міжнародно-визнані кордони іншої держави, порушити політичний, соціальний чи економічний устрій інших держав, повалити чи змінити політичну систему іншої держави або її уряд [3, с. 16]. Держави ратифікуючи декларацію, зобов'язуються утримуватися від військової інтервенції, підривної діяльності, військової окупації чи будь-якої іншої форми інтервенції і втручання, явної чи прихованої, направленої проти іншої держави чи групи держав, будь-якого акту військового, політичного, економічного втручання у внутрішні справи іншої держави, включаючи репресалії із застосуванням сили.

У 2005 р. Генеральний секретар Пан Гі Мун закликав всі держави підтримати принцип «відповідальності за захист», як основу для колективних дій у боротьбі з геноцидом, етнічною чисткою і злочинами проти людства, визнаючи те, що ця відповідальність лежить, перш за все, на кожній окремій державі, і те, що у випадку не здатності чи не бажанні національної влади захистити своїх громадян. Раді Безпеці ООН надається право приймати вимушені заходи відповідно до Статуту ООН [4]. Прийняття даного принципу показує, що санкції вже не мають свого початкового значення, не здатні зупинити агресора і цим ставлять під сумнів авторитетність і впливовість ООН. Міжнародна спільнота визнає інтервенцію, якщо вона спрямована на захист мирного населення. В подальшому це стане спірним питанням – де закінчується гуманітарна і починається військова інтервенція та навпаки.

Франція ніколи не приховувала своїх імперських настроїв. Надавши незалежність своїм колоніям у 1960-х рр. вона не збиралася втрачати свій вплив у регіоні. Пріоритетним напрямком для кожного французького президента є арабський регіон,

незалежно від його політичних поглядів. Арабський вектор займав чільне місце у французькій зовнішній політиці. Активна фаза дій французів розпочалася в період «Арабської весни», що можна припустити як страх втратити контроль через прихід нових лідерів. Франції були вигідні масові повстання для усунення від влади непоступливих правителів та підтримки нової влади, забезпечивши їй визнання легітимності міжнародною спільнотою.

У 2007 р. після інавгурації, президент Франції Ніколя Саркозі з почесними приймав лівійського лідера Муаммара аль Каддафі в Єлисейському палаці, через що зазнав нищівної критики з боку французької преси. Вже через рік відносини двох лідерів країн значно погіршилися. Однією з явних причин став Паризький саміт 2008 р. оновленого Євро Середземноморського партнерства, до якого увійшли 27 країн-членів ЄС і 10 країн південної частини Середземномор'я, в тому числі Ізраїль. Метою зустрічі було посилення зв'язків між середземноморськими країнами-членами ЄС і країнами Північної Африки, Ізраїлем і близькосхідними країнами для боротьби з тероризмом, нелегальною міграцією, вирішення питань в сфері енергетики, торгівлі, забезпечення водними ресурсами та стабільного розвитку. З усіх запрошених учасників від участі відмовилася тільки Лівія, так як на думку Каддафі це є не що інше як прагнення «знову поставити арабські країни під владу європейців» [5].

Розглянемо причини погіршення лівійсько-французьких відносин. По-перше, Франція прагне бути лідером в середземноморській політиці ЄС та отримати доступ до природних багатств Північної Африки та Близького Сходу. По-друге, Лівія багата на нафтові родовища та чисту прісну воду. Не залучаючи іноземних інвестицій, Каддафі завершив будівництво підземного трубопроводу довжиною більше чотирьох тисячкілометрів, при тому, що три французькі компанії Veolia, Suez Ondeo та Saug контролюють понад 40% світового ринку води [5]. Третьою причиною були амбітні плани Каддафі щодо створення «Єдиної Африки». Після світової фінансової кризи Каддафі запропонував відмовитися від доларових розрахунків і перейти на єдину валюту – золотий динар та створити єдину африканську державу з федеральним устроєм. Цю ідею активно підтримували цілий рад арабських держав і країни Африки. Захід, в тому числі Франція, негативно сприйняли таку ініціативу [6].

17 березня 2011 р. Рада Безпеки ООН прийняла Резолюцію 1973, використавши, як привід, силове придушення мирних протестів проти лідера країни Муаммара аль Каддафі [7, с. 1]. З метою захистити цивільне населення та забезпечити постачання гуманітарної допомоги в Лівію, було прийнято рішення розпочати міжнародну операції «Одісея Світанок». Окрім того, що 10 березня Франція перша і єдина визнала Лівійську перехідну національну раду, як єдиний представницький орган Лівійського народу [8, с. 15], її військові сили розпочали операцію. Франція виступила головним ініціатором операції в Лівії та надалі брала найактивнішу роль в її здійсненні.

Для того, щоб не повторити іракських помилок США у 2003 р., Н. Саркозі вирішив заручитися підтримкою арабських країн і надати Резолюції 1973 р. повної легітимності. 19 березня президент Франції скликав екстрену нараду союзних арабських лідерів в Парижі задля схвалення негайного розгортання військових літаків та зупинення нападу сил Муаммара аль Каддафі на Бенгазі, створення безпольотної зони в Лівії. Французькі винищувачі розпочали атаку ще до завершення наради [8, с. 15]. Подібний крок наштовхує на думку, що Франція будь-яким способом намагалася легалізувати військове вторгнення в Лівію та взяти ситуацію під особистий контроль.

19 березня Французькі військові розпочали операцію під назвою «Операція Харматан». За даними Французького міністерства оборони, з першого дня біля Лівії було розміщено 20 французьких літаків (8 Rafale, 2 Mirage 2000-5, 2 Mirage 2000 D, 6 літаків дозаправники Boeing KC 135, один E3F Awascs), два зенітні фрегати та протиповітряна оборона (Jean Bart і Forbin) [9].

За три дні операції французькі літаки провели 55 бойових вилетів та нейтралізували п'ять бронемашин сил Каддафі [8, с. 17]. Щодня французькі літаки здійснювали 150-200 бойових вильотів [8, с. 18].

Попри ембарго зброї в Лівію Резолюцією 1973, стало відомо, що Франція постачала партію легкої стрілецької зброї та боєприпасів для племен берберів, що боролися з режимом Каддафі. Ця дія не була погоджена ні з країнами-союзницями, ні з Радою Безпеки чи НАТО. Міністр оборони Франції Тьєрі Буркар пояснив це засобами самооборони для збереження мирного населення від різанини [10]. Відтак гуманітарна інтервенція перетворилася у військове втручання внутрішнього суверенітету Лівії та остаточним поваленням режиму Каддафі. В країні розпочалася міжплемінна боротьба, що призвело до краху державності Лівії. Під час операції, яка мала захистити мирне населення, за різними підрахунками загинуло біля 40 тис. чол. Після смерті Каддафі, увага до Лівії значно зменшилася. Досягнувши дестабілізації та попередження панафриканських настроїв, Лівія вже не становить загрози для Франції.

Огляд військових дій та причини для їхнього початку дозволяють зробити ряд висновків. Ніколя Саркозі намагався через співпрацю створити партнера та союзника для французького впливу в арабському регіоні у вигляді Муаммара Каддафі. Однак, не отримуючи бажаного впливу, Франція побоюючись лівійського впливу, використала внутрішні масові протести як причину для міжнародного втручання. Метою військової операції, на проходження якої дала дозвіл Рада Безпеки ООН, було фізичне знищення лівійського лідера. Від початку Франція прагнула бачити покірних очільників держави, готових до співпраці. Цьому є підтвердження визнання Францією Лівійської перехідної національної ради. Міжнародне право дозволяє інтервенцію у випадку загрози міжнародного миру, позаяк питання загрози Каддафі для інших країн залишається відкритим. Військова операція досягла найголовнішого завдання – Лівійська Джамахірія знаходиться під загрозою знищення, в країні діють декілька племен, з якими легше домовлятися. Лівія вийшла з лідерів арабських країн та перестала впливати на панарабський рух. Її головний недолік був у тому, що вона не потребувала допомоги, підтримки чи співпраці з Заходом, що наводив жах на західні країни. Відтак, міжнародна спільнота здебільшого підтримала дії Франції і назвала військове втручання гуманітарною інтервенцією.

Література:

1. Статут ООН. – К.: Департамент громадської інформації ООН. – 2008. – с. 67
2. [Политология: Словарь-справочник \[Електронний ресурс\] / М.А. Василик, М.С. Вершинин и др. — М.: Гардарики, 2001. — 328 с.](#) – Режим доступу: <http://politike.ru/dictionary/286/word/intervencija>.
3. Декларация о недопустимости интервенции и вмешательства во внутренние дела государств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/internal_affairs_decl.shtml.

4. Пан Ги Мун Представление доклада «При большей свободе» [Электронный ресурс] / 21 марта 2005 г. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/sg/annan_messages/2005/largerfreedom.shtml.
5. Петров Вячеслав Зачем Франция бомбит Ливию? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rus.ruvr.ru/2011/04/18/49090668>.
6. Цветухин Евгений Каддафи хотел заменить доллар золотом [Электронный ресурс] / 27 марта 2011. – Режим доступа: <http://via-midgard.info/9638-chego-oni-pricepilis-k-kaddafi.html>.
7. Резолюция 1973 (2011) [Электронный ресурс] / Совет Безопасности ООН. – с. 9. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/41/PDF/N1126841.pdf?OpenElement>.
8. Operation Odyssey Dawn (Libya): Background and Issues for Congress [Электронный ресурс]. – March 30, 2011. – p. 29. – Режим доступа: <http://fas.org/sgp/crs/natsec/R41725.pdf>.
9. Libye : point de situation opération Harmattan n°1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.defense.gouv.fr/actualites/operations/libye-point-de-situation-operation-harmattan-n-1>.
10. Франция признала поставки оружия повстанцам в Ливии [Электронный ресурс]. – BBC. – 29 июня 2011. – Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/russian/international/2011/06/110629_france_libya_arms.shtml